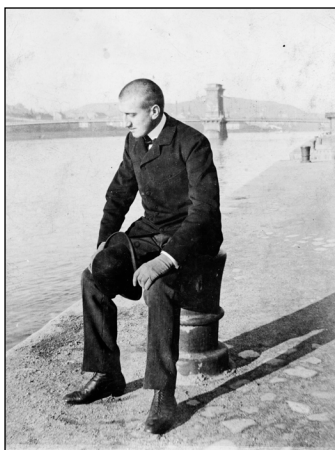

Vasné Tóth Kornélia

Siklóssy László, a műgyűjtő kultúrtörténész kettős évfordulója

*Siklóssy László a pesti alsó rakparton, háttérben a Szechenyi lánchid
(Forrás: Fortepan / Magyar Bálint)*

Idén száznegyven éve született és hetven éve hunyt el *Siklóssy László* (Bp., 1881. január 21. – Bp., 1951. június 19.) író, ügyvéd, esztéta, újságíró és szerkesztő, műgyűjtő, művelődés- és művészettörténész, neves Budapest-kutató. A Városház téri Piarista Gimnáziumba, majd a Budapesti Tudományegyetem jogi karára járt. Európéerként sokszor megfordult külföldön, tanult New Yorkban, Londonban; beszélt németül, franciául, angolul és olaszul.

Gyorsíróként az országgyűlési gyorsirodában dolgozott 1899-től, majd 1933-ban kinevezték annak vezetőjévé. Nyugdíjazásáig, 1937-ig az iroda főnöke maradt. Ebbeli munkásságáról, az országgyűlési gyorsiroda történetéről *Az országgyűlési*

beszéd útja (1939) címmel átfogó munkát jelentetett meg. 1898–99-ben az *Egyetemi Lapok* segédszerkesztője, munkahelyén 1909–1911 között a *Gyorsírási Lapok* szerkesztője és kiadója volt. A *Pesti Hírlap* belső munkatársai közé tartozott.

Jogi végzettsége ellenére valódi szenvedélye a művészet lett. Írt verseket (*Egy kötet vers, 1901*), képzőművészeti kritikái jelentek meg a *Pesti Hírlapban* és más folyóiratokban. Kezdetben numizmatikával és régiségekkel foglalkozott. 1909-től a Szent-György-Czéh Magyar Amatőrök és Gyűjtők Egyesülete grafikai szakosztályának igazgatója lett, emellett az osztrák ex libris egyesület (Österreichische Exlibris-Gesellschaft) tagjai közt is szerepelt. 1910-ben megírta első munkáját a modern magyar éremművészetről (*A modern magyar éremművészet és művelői*). Két évvel később többnyelvű folyóiratot indított *A Gyűjtő* címmel, amelyet tizenegy évig szerkesztett. 1918-ban kézikönyvet írt a gyűjtésről *Aprógyűjtés. Mit gyűjtsünk kis pénzen?* címmel, a következő évben megjelentette a *Műkincseink vándorútja Bécsbe* című kiadványt.

Ő maga is sok mindent gyűjtött: tárgyakat, képzőművészeti alkotásokat, könyveket, meséket, történeteket. Belépett a Magyar Bibliophil Társaságba. Gyűjteményéhez 1926-ban múzeumot is alapított, a Parlamenti Sajtónyilvánossági- és Gyorsírástörténeti Múzeumot, amely később az Országgyűlési Múzeumba olvadt be. Első történeti munkája *A régi Budapest erkölcsé* (1922–1923) című háromkötetes mű a történelem privát oldalát vizsgálja. Erdélyi témájú művelődéstörténeti jellegű cikkeiből *Gyorskocsin Erdélyben. Kutatások, rajzok, emlékezések* (1927) címmel jelent meg munkája. E művet *Haranghy Jenő* rajzai illusztrálják. *A magyar sport ezer éve* (1927–1929) három kötetével máig fontos alapműve a sporttörténetnek. Egyik legfontosabb alkotása a *Hogyan épült Budapest? 1870–1930. A Fővárosi Köz munkák Tanácsa története* (1931) című történeti „képeskönyv”, városeposz.

Székely László posztumusz kötetének borítója, melyen hangsúlyos szerepet kap a szerző ex librise

Írásaiból legújabbán *Kincsek és játékok. Szellem és test művelése a magyar kultúrában* (2012) címmel jelent meg posztumusz kötet, amelyben erdélyi és általános művelődéstörténeti tárgyú művei kaptak helyet *Sas Péter* művelődéstörténész válogatásában.

Ebben és a már említett *Gyorskocsin Erdélyben* című kötetben külön fejezet foglalkozik az erdélyi ex libris történetével, kezdve *Bethlen Gábor* supralibrosával és *Köleséri Sámuel* ex librisével, egészen *Teleki Sámuel* és *Samuel von Brukenthal* báró könyvjegyéig. Siklóssy így ír az ex libris mibenlétéről és az első erdélyi ex librisről:

„Bocsássuk meg tehát azoknak, akik könyvüket valóban szeretik, ha őrzik is azt. A megőrzésnek első lépése az, hogy még veszélynélküli időben megállapítom, hogy a könyv tulajdonosa én vagyok. Ez legegyszerűbben úgy történik, hogy a könyvbe bejegyzem: *ex a könyv az enyém X. Y.* – Avagy: *ex a könyv az én könyveim közül való*, ami latinul így hangzik: *Exlibris X. Y.*

E bejegyzések nem mindig váltak a könyv javára. Rendesebbnek, tisztábbnak, könyvszerűbbnek és könyvtárszerűbbnek látszott, hogy az ilyen tulajdöntjelző bejegyzés egy nyomtatott cédula beragasztásával történjék. [...] Az exlibris tehát tulajdöntjelző könyvjegy.”*

„Az első kimutathatóan erdélyi exlibris *ifj. Kereséri Köleséri Sámuel* a XVII. század utolsó negyedéből. [...] Egy könyvtárterem van előttünk, hová egy szoborcsarnokból lehet belépni; balkézfelől babérkoszorus íronő révedezik egy íróasztalnál, amelynek lábánál hívogató rendetlenségben hevernek a pompás kódexek, jobbkézfelől pedig megkapjuk a főalakot, egy lándzsás, sisakos Minervát, aki balkezében hatalmas paizsot tart, *rajta a Köleséri-címerrel*. [...]

...*a Köleséri exlibris már egy rendkívül előrehaladott típust képvisel. Az exlibris ősi formája u. i. – ha eltekintünk a szimpla névbeírástól – a c i m e r.*” **

Hazánkban a Siklóssy által vezetett Szent György Céh (1909–1923) grafikai szakosztálya vállalta magára az első ex libris egyesület funkcióját, az alkotók közt *Nagy Sándor*, *Kozma Lajos*, *Sassy Attila* és *Rozsnyay Kálmán*. Az egyesület emblémája *Kolozsvári Márton* és *György Szent György*-szobrának stilizált képe lett. A céh folyóiratában, *A Gyűjtőben* megjelent művészet- és iparművészettörténeti tanulmányaival, gyűjtésre vonatkozó cikkeivel Siklóssy nagy érdemeket szerzett a hazai ex libris gyűjtés elméleti és gyakorlati megalapozásában. *Varjú Elemér* és *Czakó Elemér* jó néhány úttörő írása mellett benne tisztelhetjük a 20. század első harmadának legnagyobb exlibrisológusát, akinek kutatásai nélkül nem tarthatna ma ott a magyar ex libris szakirodalom, ahol tart.

A céh által 1913-ban megrendezett nemzetközi ex libris kiállítás nagy lendületet adott a magyar ex libris ügyének, ez alkalomra megjelent *A Gyűjtő* különszáma

* Siklóssy László: *Az erdélyi exlibris*. In: Uő.: *Gyorskocsin Erdélyben. Kutatások, rajzok, emlékezések. Egykori illusztrációkkal és Haranghy Jenő rajzaival*. Cluj–Kolozsvár, Minerva, 1927, [87]–88. p. (Kurziválás az eredeti szedés szerint.) <http://mek.oszk.hu/08600/08645/08645.pdf> (2021.08.12.)

** Siklóssy László: *i. m.* 92. p. (Kurziválás az eredeti szedés szerint.) <http://mek.oszk.hu/08600/08645/08645.pdf> (2021.08.12.)

Az ex-libris Magyarországon és külföldön – L'ex-libris en Hongrie et en étranger (1913) címmel, Siklóssy László szerkesztésében. Ugyanekkor az első önálló magyar cserejegyzéket is kiadták, melyen 39 gyűjtő szerepelt. *A Gyűjtő* 3–4. számaként Bayros-különszám jelent meg, melyben Siklóssy László és *Farkas Zoltán* mutatták be az osztrák művész alkotásait, sokoldalúságát. A különszámot *Franz von Bayros* ex libriseinek jegyzéke és az általa illusztrált munkák bibliográfiája zárta. A cég működését 1923-ban szüntette be.

Bár Siklóssy az első világháború után megalakuló gyűjtőegyesülettel, a MEGE-vel (Magyar Exlibrisgyűjtők és Grafikabarátok Egyesülete) már nem alakított ki komolyabb kapcsolatot, ex libriszel foglalkozó írásai jelentek meg az 1920-as, 1930-as években is.

Maga is gyűjtött és készíttetett ex librist. Névre szóló könyvjegye volt többek között Sassy Attila, *Dienes János*, *Gara Arnold*, *Nagy Sándor*, *Ágoston Ernő*, *Hegedűs László*, *Armand Rassenfosse* és *Franz von Bayros* művészektől. A grafikák közül kiemelkedik Hegedűs László alkotása 1900 körülről, ezen Széchenyi István mellszobrát láthatjuk olvasó és rózsafüzéert rendező puttókkal.

Dr. Siklóssy László ex librise (Hegedűs László rézkarca, 1900 körül – OSZK Térkép-, Plakát- és Kisnyomtatványtár – Raktári jelzet: Exl.S/236)

Franz von Bayros az I. világháború idejéből való ex librise az *inter arma silent Musae* (háborúban nem virulhat a tudomány és a művészet) örök érvényű igazságát hirdeti.

Siklóssy gyűjteményének a sorsa halála után sajnálatos módon – több más gyűjteményhez hasonlóan – a szétszóródás lett. Az Országos Széchényi Könyvtár Térkép-, Plakát- és Kisnyomtatványtárában és több más köz- és magángyűjteményben fellelhető ex librisei a mai napig hirdetik a műgyűjtő széles körű műveltségét, a kultúra és művészet terén végzett elkötelezett munkáját.